

Professionell samverkan kring SFI-studerande i Malmö: sammanställning av intervjuer och fokusgrupper

Inledning

Som en del i arbetet med FINSAM-projektet *Utebliven etablering* har ett antal intervjuer och fokusgrupper genomförts under hösten och våren 2021/2022, med anställda inom offentliga verksamheter som på olika sätt arbetar gentemot SFI-studerande, med aktörer från civilsamhället och med SFI-elever.

Frågorna har ställts mot bakgrund av vetenskapen om att personer som studerar på SFI ofta har kontakt med ett stort antal professionella aktörer parallellt, och att det samtidigt i Malmö i dagsläget saknas formaliserade samverkansstrukturer kring frågor som rör SFI-studier specifikt. De resurser och insatser som finns runt SFI-studerande kan inte alltid samordnas på ett tillfredsställande och effektivt sätt. Frågorna har även handlat om de personer som *inte* är på SFI; personer som kan antas behöva SFI-studier för att lära sig svenska språket, men som av olika anledningar aldrig påbörjar SFI-utbildning. Det kan också handla om personer som påbörjat SFI men avbrutit innan studierna fullbordats, och sedan inte kommit tillbaka. Vad beror detta på, och hur kan berörda verksamheter samverka för att fler personer ska påbörja SFI-studier, och klara sina kurser med godkänt betyg? Fokus i intervjuerna har legat på den del av Malmös SFI-verksamhet som drivs i kommunal regi, *Komvux Malmö SFI*, och som omfattar flest SFI-elever i Malmö idag men ibland har samtalen även handlat om den SFI-verksamhet som bedrivs i annan regi^[1]. Om inget annat anges, är det Komvux Malmö SFI som åsyftas.

[1] SFI-undervisningen i Malmö drivs i egen kommunal regi, i folkhögskoleregion och genom friskolor. Komvux Malmö SFI omfattar i dagsläget (augusti 2022) ca 3000 av totalt ca 5000 SFI-studerande.

Det primära syftet med intervjuerna och fokusgrupperna har varit att ta reda på hur anställda inom berörda verksamheter upplever att samordningen av insatser fungerar; vilka behov av samverkan som finns, och vad som skulle behövas för att komma dit. De verksamheter (representanter) som intervjuats är Arbetsförmedlingen (AF), Arbetsmarknadsavdelningen (AMA) och enheten för boende och ekonomiskt bistånd (framöver refererat till som socialtjänsten ekonomiskt bistånd), Malmö stad, och fokus har legat på det 'dagliga', individnära arbetet. Det är därför i första hand handläggare med tät individkontakt som har tillfrågats att delta.

Ett mindre antal intervjuer har även genomförts med SFI-studerande som har egna erfarenheter av att vara i kontakt med, och ha planering hos, flera myndigheter samtidigt. Också ideella föreningar som vänder sig till olika (heterogena) grupper av utrikes födda, som ofta saknar grundläggande kunskaper i svenska, har intervjuats kring vad de ser för behov och svårigheter hos de individer de möter i sina verksamheter. Syftet med att inkludera även SFI-elever och aktörer från civilsamhället i undersökningen, trots att projektet i första hand syftar till att se över processer *inom* verksamheter som finns runtomkring SFI-studerande, har varit att skapa en förståelse för hur verksamheternas arbete upplevs och mottas av dem som det riktar sig till, det vill säga enskilda malmöbor.

Informationen som framkommit i intervjuer och fokusgrupper ska inte ses som representativ för någon av verksamheterna som deltar, och inte heller för personer som studerar på SFI. Den kan snarare ses ge en fingervisning om vilka områden eller frågor gällande samverkan runt SFI-studier som är särskilt viktiga att förändra eller utveckla. Informationen kommer, tillsammans med underlag från rapporten *Avbrott inom Komvux Malmö sfi*¹ att ligga till grund för de förslag på förbättringar och åtgärder som ska tas fram inom ramen för projektet *Utebliven etablering*.

De aktörer som intervjuats inför denna sammanställning är verksamheter och föreningar som på ett direkt sätt arbetar med personer som har SFI-studier som sysselsättning, eller som skulle behöva studera SFI men inte gör det i dagsläget. Det finns självklart andra aktörer som också har en påverkan på eller påverkas av hur samordningen av resurser runt SFI-studerande ser ut, men som inte har fått möjlighet att yttra sig här. Anledningen till detta är helt enkelt ett behov av avgränsning, både i den tid som kunnat läggas på intervjuer och samtal, men även i omfattning på material. Under projektet *Utebliven etablerings* kommande två år, finns avsikten att bredda spektrumet av inblandade aktörer,

¹ Lundkvist, Paulina (2022) "Avbrott inom Komvux Malmö sfi", <https://www.finsamimalmo.se/V%C3%A5ra-processer/Dokument/Utv%C3%A4rderingar-utredningar?docid=1279>

utifrån vilka frågor som längs vägen visar sig vara relevanta att arbeta vidare med. Fokus i intervjuerna har legat på Malmös SFI-verksamhet i kommunal regi, *Komvux Malmö SFI*, som omfattar flest elever i Malmö idag, men ibland har samtalen även handlat om den SFI-verksamhet som bedrivs i annan regi. Om inget annat anges, är det Komvux Malmö SFI som åsyftas.

Nedan följer en sammanställning av de erfarenheter och synpunkter som framkommit i intervjuer och fokusgrupper. Inför varje avsnitt ges en kort beskrivning av hur intervjuerna och samtalen gått till, och sedan följer en sammanfattning av hur samverkan runt SFI-studerande upplevs se ut och fungera i dagsläget, utifrån vad som framkommit i samtalen. De utvecklingsområden och förslag på förändringar som lyfts i samtalen har sammanfattats i en punktlista som avslutar varje avsnitt. Elevintervjuerna redogörs dock istället för var för sig, för att i någon mån behålla den personliga berättelsens helhet, och av respekt för det unika i varje individs situation. Sammanställningen avrundas med en sammanfattning och några avslutande kommentarer.

Kort om FINSAM-projektet *Utebliven etablering*: Projektet, med Arbetsförmedlingen, Komvux Malmö SFI och Arbetsmarknads- och socialförvaltningen Malmö stad som primära samverkansparter, påbörjades under hösten 2021 och kommer att pågå till och med juni 2024. I stora drag handlar projektet om att få fler Malmöbor som behöver lära sig svenska, att påbörja och ta sig igenom SFI-studier. Både för att skapa bättre chanser till hållbara anställningar och möjliggöra för vidare studier, men också för att förbättra förutsättningarna att ta till sig av viktig samhällsinformation, kommunicera med vård, skola, förskola och andra samhällsinstanser.

Arbetsförmedlingen

Två fokusgrupper har genomförts med handläggare på Arbetsförmedlingen, i december 2021 och i februari 2022. Den ena riktade sig till handläggare som jobbar specifikt med unga arbetssökande (18-29 år) och där deltog fem handläggare. Vid det andra tillfället deltog två handläggare som arbetar med sökande som är över 30 år. En handläggare kunde inte delta på given tidpunkt och valde att istället skicka sina synpunkter via mail.

I dagsläget:

Flera handläggare beskriver att det är svårt att följa upp en sökandes SFI-studier, då det i princip inte finns någon samverkan på operativ nivå mellan Komvux SFI och AF, och kommunikationen i regel sker via den sökande själv. Ibland begär handläggare in intyg från skolan, men där framkommer bara grundläggande praktisk information och inga uppgifter om 'hur det går' för individen i dess studier. Det är heller inte alltid som sökande inkommer med intyget, och ofta får handläggare ringa till SFI-anordnarens administration/expedition med frågor om startdatum, undervisningstider och så vidare, men det är upp till varje handläggare att hitta tid till detta. En handläggare beskriver det som att: "Det är så sällan jag vet hur det ser ut med studierna. Frågar jag sökande vet de ibland inte ens vilken nivå de är på. Det hade varit bra att ha en kanal för informationsutbyte om hur det går, när de har lektioner, när de beräknas vara klara med en nivå, när de ska skriva prov etcetera. Mycket av detta påverkar vår planering och framför allt finns ju risken att vi inte kan ta hänsyn till SFI, vilket trots allt ofta är något av det bästa för sökande att göra".

Det beskrivs över lag vara en stor utmaning att det, som någon beskriver det, inte finns någon tillfredsställande samordning mellan de inblandade verksamheterna; ingen äger ett ärende fullt ut och det saknas helhetsgrepp. Någon menar att man antingen skulle behöva förbättra möjligheterna till kommunikation och samverkan mellan verksamheterna kraftigt, eller lägga uppdraget att samordna insatserna på en av parterna, så att det blir tydligare vem som 'håller i trådarna'. Ett exempel på situationer som uppstår som konsekvens av bristande kommunikation är att det är stor skillnad mellan olika aktörer gällande vilka krav som finns. Att exempelvis tacka nej till en studieplats på SFI med hänvisning till att pendlingsavståndet är för långt trots att skolan är centralt belägen på i Malmö, skulle inte godtas av AF. Men de är

svårt att veta om individen är medveten om detta när den avstår studieplats, och ingen information kommer heller fram till AF om att individen tackat nej, om hen inte informerar om detta själv. En annan sak som uppges orsaka bekymmer är att individen måste sjukanmäla sig både till SFI-skolan och till AF, men att det är många som inte är medvetna om detta och att det ofta leder till problem med sanktioner och nedsatt ersättning för individen.

Behovet av samverkan beskrivs vara särskilt stor gällande sökande där handläggare upplever att språkutvecklingen går ovanligt långsamt; personer som, som handläggarna uttrycker det, blir kvar i SFI-studier år efter år med, vad de upplever det som, mycket liten eller ingen progression. Här efterfrågas SFI-lärarens pedagogiska bedömning av elevens förmåga; kan det förväntas behövas lång tid att klara studierna, eller kan det gå på relativt kort tid? Man menar att lärarens bedömning skulle kunna vara vägledande i beslut om att koppla på parallella aktiviteter eller inte, och vid vilket tidpunkt det i så fall skulle vara lämpligt. Frågan ställs om hur vi inom olika verksamheter kan hitta en gemensam planering för dessa individer? Handläggare upplever att det ofta finns många olika anledningar till att en individs studieprogression går långsamt, och att det därför kräver arbete från olika håll samtidigt. Faktorer som nämns här är till exempel boendesituation, psykisk eller fysisk ohälsa. Särskilt svår beskrivs situationen vara för personer som har hälsoproblem; ingen verksamhet, profession eller yrkesroll har möjlighet till att skapa helhetsperspektiv och kan hålla i den röda tråden för att samordna alla kontakter som finns.

En annan grupp som det beskrivs svårt att hitta rätt stöd och insatser till, är kvinnor som har upprepade perioder av föräldraledighet, det vill säga får fler än ett barn, och där en eventuell partner inte delar föräldraledigheten mer än vad som krävs som minimum. När planeringen, av naturliga skäl, blir avbruten är det svårt att skapa kontinuitet och långsiktighet i planeringen. Vissa sökande beskrivs också ha inställningen att SFI är ”det enda som finns”, som någon beskriver det, och att det saknas tydliga målsättningar eller planer som sträcker sig bortom SFI-studierna. En sådan inställning beror, som en handläggare beskriver det, antagligen inte på ovilja eller ointresse hos individen, utan på bristande kunskap om vilka möjligheter som finns; målsättningar och hur man når dit. I denna fråga, menar man, skulle olika professioner behöva hjälpas åt med informations- och motivationsarbetet. Här nämns verksamheter som Yalla-trappan² som ett gyllene exempel och en ovärderlig insats både för språket och för att få praktisk yrkeskunskap, men också för att skapa

² Yalla Trappan är ett arbetsintegrerande socialt företag och kvinnokooperativ som startade på Rosengård i Malmö 2010.

självförtroende och motivation, och tro på att man kan bli en självständig individ, till exempel att kunna gå och handla själv, hämta barnbarn på förskolan och så vidare. Det beskrivs finnas ett stort behov av liknande verksamheter och insatser, men att det i dagsläget inte finns något större utbud att tillgå.

Flera handläggare beskriver AF:s program som något ”fyrkantiga”, och det som en generell utmaning att det ofta saknas utrymme till att anpassa insatser utifrån individens livssituation. Detta beskrivs vara fallet både gällande personer som har kapacitet att ta sig igenom SFI-studierna relativt snabbt, det vill säga med hög studie- och inlärningsförmåga, och personer som har en långsam progression. I båda fallen riskerar man att ‘kväva motivationen’ hos individen när studierna och planeringen inte anpassas eller skräddarsys.

Det är heller inte alltid som kraven på individen anpassas efter hens situation, förutsättningar och förmåga; kravet på heltidsplanering upplevs ofta som ”benhård”, som en handläggare beskriver det. Kraven upplevs komma i första hand från socialtjänstens håll. Frågan om SFI-studiernas omfattning beskrivs vara en generell utmaning, då SFI-studier alltid räknas som deltid (50%) enligt AF:s praxis och regelverk. SFI-studier kan alltså i regel inte betraktas som en heltidssysselsättning, trots att vissa individer upplevs ha svårt att klara aktiviteter vid sidan om studierna. Även regelverken inom garantiprogrammen Jobb- och utvecklingsgarantin (JOB) och Jobbgarantin för ungdomar (UGA)³ beskrivs som utmanande, då de endast tillåter begränsad tid i SFI-studier (12 respektive 6 månader). Efter att denna tid har gått, ställs den sökande inför valet att antingen avbryta SFI-studierna med bibehållen ersättning från AF, eller att fortsätta studierna men då avstå ersättningen från AF helt eller delvis. Den sökande hänvisas i dessa fall till kommunens försörjningsstödsenhet. Vissa sökande som har haft behov av kompletterande försörjningsstöd vid sidan av ersättningen från AF, har i detta läge redan kontakt med socialtjänsten, och det händer, som en handläggare beskriver det, att socialsekreteraren i dessa fall ställer krav på den sökande att avbryta SFI-studierna för att kunna få full ersättning från AF. I de fall individen *inte* har försörjningsstöd sedan tidigare, är det svårt att motivera individen att vara kvar i SFI-studier med halverad ersättning. Dessa individer väljer ofta att avbryta studierna för att försöka hitta ett reguljärt arbete, men oftast med små reella chanser att lyckas.

I dagsläget finns i Malmö ett antal olika projekt och avdelningar där samverkan mellan olika verksamheter är upparbetad, men SFI inte representerade i någon

³ Program som AF erbjuder vissa långtidsarbetslösa, och som ger rätt till aktivitetsstöd under en begränsad tid.

av dessa. Någon beskriver att det under tiden som etableringsprogrammet hade som flest deltagare, fanns en upparbetad kontakt mellan olika SFI-anordnare i Malmö, och AF. Detta upplevdes vara mycket positivt och möjliggjorde att i högre grad fånga upp grupper som generellt har större stödbehov, framför allt unga och äldre, som någon beskriver det.

Flera handläggare beskriver att det generellt sett är svårt att hitta lämpliga aktiviteter för sökande med 'låg språknivå', eller som någon beskriver det, för dem som har en språknivå som inte tillåter att föra en enklare konversation på svenska. Utbudet på aktiviteter för personer med knapphändiga kunskaper i svenska beskrivs vara bristfälligt som det ser ut i nuläget. Den aktivitet som kräver lägst språknivå är Yrkes- och studieförberedande moduler (YSM), men även den kräver att sökanden kommit en bit i sina SFI-studier, uppskattningsvis i slutet av B-nivå, som någon beskriver det. I de fall personen har försörjningsstöd ställer dock socialsekreteraren ofta krav på full sysselsättning, det vill säga att koppla på andra aktiviteter vid sidan av SFI, oavsett språklig nivå. Det kan innebära att de insatser som sätts in, inte gynnar individens språkutveckling. Särskilt svårt blir det för de individer som redan har svårt att klara sina SFI-studier och som man kan antas skulle behöva fokusera enbart på språkinläringen innan andra aktiviteter kopplas på. Flera önskar att det skulle finnas bättre tillgång till så kallade språkpraktik, där den sökande kan få möjlighet att praktisera på en arbetsplats vid sidan av SFI-studierna, och arbetsuppgifterna anpassas till den sökandes språkliga förutsättningar. Man upplever här att det finns sökande som skulle ha stor nytta av att göra praktik men som saknar tillräcklig språklig nivå för att kunna anvisas. Både bristen på samverkan mellan SFI-anordnare och AF och bristen på anpassade insatser gör, som någon beskriver det, att sökande med SFI i sin planering tenderar att "läggas åt sidan" tills de har bättre kommunikativ förmåga, med andra ord har tagit sig längre in i, eller blivit klara med SFI. Detta är också mycket på grund av stor ärendemängd; man måste helt enkelt prioritera dem som man vet att man kan erbjuda insatser. Någon ställer sig frågan om SFI-studerande, åtminstone i början av utbildningen, ens borde vara inskrivna på AF, alltså om det är rimligt för personer som saknar grundläggande kunskaper i svenska att vara inskrivna på AF när det inte finns adekvata aktiviteter att erbjuda för dessa? En lösning som föreslås är att JOB:en skulle bli aktuell först efter att SFI-utbildning är avklarad, då kunde det fungera som en morot, eftersom att många vill vara inskrivna där, då den öppnar upp för vissa insatser som annars inte ges tillgång till.

Flera handläggare beskriver det också som ett problem att det finns få möjligheter till sammanhängande dagar på en och samma plats, för personer som studerar SFI; det uppstår ofta bekymmer för deltagare gällande att ta sig

mellan SFI och andra aktiviteter, av anledningar såsom att schemat inte alltid anpassas för att deltagaren ska hinna från en aktivitet till en annan, eller för att det helt enkelt är ett stort avstånd mellan platserna. Det kan i praktiken vara svårt att ta sig från SFI-studier på förmiddagen till exempelvis YSM på eftermiddagen, och det gör ofta att den sökande tappar motivation och ger upp, som någon beskriver det.

Situationen för SFI-studerande beskrivs också ha försämrats under de senaste två åren. Tidigare fanns en egen kvot för SFI-studier i garantiprogrammen; det var då möjligt att studera 12 månader SFI och ytterligare 12 månader i andra studier. Som det ser ut nu tillåts endast 12 månaders studier totalt. Nya regler som trädde i kraft i januari 2022, gör dessutom gällande att en sökande inte har rätt att "ta med sig SFI-studier" in i programmet. En person som blir inskriven i ett garantiprogram och redan har påbörjade SFI-studier har alltså inte rätt till ersättning för dessa; studierna räknas som en godkänd aktivitet endast om de påbörjas *efter* att personen blir inskriven i program. Någon handläggare menar att detta kan förväntas leda till att fler sökande väljer att avbryta SFI inför inskrivning i ett garantiprogram, och därefter söka SFI på nytt, för att ha rätt till ersättning på heltid. Även a-kasseersättning uppges ställa till problem för SFI-studerande. Detta uppstår ofta i relation till nystartsjobb, en anställning som subventioneras av AF för att stimulera arbetsgivare att anställa personer står långt ifrån arbetsmarknaden, och som ger rätt till a-kassa. När en sökande avslutar en period i nystartsjobb och har ersättning från a-kassan, kan den inte ta upp sina SFI-studier igen, eftersom a-kassans regelverk inte ger rätt till studier under tiden som man får a-kassa.

Utöver detta nämner flera handläggare att de upplever att SFI-undervisningen är oflexibelt organiserad när det kommer till de undervisningstider som erbjuds, och här nämns som exempel att det i regel inte går att välja om man ska studera på förmiddagen eller eftermiddagen, eller hur många timmar 'klassrumsstudier' per vecka som ska ingå i studierna. En handläggare nämner också att det händer att hen möter sökande som inte vill fortsätta SFI-studierna, då de inte tycker att de lär sig något, men att sådana synpunkter är svåra att som handläggare bemöta, särskilt då insynen i SFI upplevs som begränsad.

Utvecklingsområden och förbättringsförslag

- Informationsutbyte mellan SFI-anordnare och AF skulle behöva underlättas gällande praktiska frågor; vilka tider eleven studerar, ändringar i elevens schema, när en elev är på väg att skrivas ut, om eleven erbjudits plats och tackat nej, hur lång kön beräknas vara för en viss individ och när individen kan väntas få börja.
- Informationsutbyte mellan SFI-anordnare och AF skulle behöva underlättas gällande hur det går för en sökande i sina studier; särskilt i de fall progressionen är långsam
- Det skulle vara önskvärt att ha en kontaktperson hos SFI-anordnarna som kan svara på frågor på individnivå
- Det skulle behövas ett samverkansforum gällande frågor som rör SFI-studier, mellan olika SFI-anordnare, Malmö stads kommunala verksamheter och AF
- Det skulle vara önskvärt att hitta sätt att erbjuda sökande sammanhängande dagar med aktiviteter på en och samma plats
- Det skulle behövas finnas ett större utbud av, och tillgång till språkpraktikplatser.
- Det skulle vara bra att se över regelverken kring JOB och UGA; borde de sättas in först efter att en sökande är klar med SFI, eller i senare skede av studierna, till exempel kurs C eller D?

Arbetsmarknadsavdelningen

Synpunkter från medarbetare på arbetsmarknadsavdelningen har inhämtats dels genom att samordnare från projekt *Utebliven etablering* deltagit på sektionmöten i sju av de sektioner på arbetsmarknadsavdelningen som arbetar direkt med arbetsökande och ställt frågor om samverkan till arbetsgruppen för gemensam diskussion. Utöver detta har en fokusgrupp hållits till vilken medarbetare från alla dessa sektioner var inbjudna, och totalt sex arbetsmarknadssekreterare och en studie- och yrkesvägledare deltog. Synpunkterna samlades in under perioden december 2021 till mars 2022.

I dagsläget:

På frågan om hur samverkan mellan SFI-anordnare och AMA ser ut i dagsläget ges genomgående svaret att det inte finns några tydliga rutiner för när och hur kontakt ska initieras och hur kommunikationen ska se ut. Som det ser ut nu är kontakten mellan AMA och SFI mycket avhängig engagemanget och förutsättningarna hos individuella handläggare och lärare inom de respektive organisationerna. Flera handläggare tar upp goda exempel på när kontakten mellan SFI-lärare fungerat bra, och menar att när kontakten väl finns så fungerar samarbetet ofta mycket bra, det går oftast att anpassa och samordna planeringar så att de inte 'krockar'. Många uppger också att de fått bra hjälp av administrationen på Komvux SFI, med att få kontaktuppgifter till lärare, eller kunnat få svar på praktiska frågor om en deltagares studier; nivå, undervisningstider och så vidare. Samtidigt beskriver flera handläggare att det finns en osäkerhet gällande vilken kontakt de kan ha med SFI-lärare, utifrån att det tidigare funnits direktiv inom Komvux SFI om att lärare inte skulle svara på frågor om elevers individuella studiesituation, då det sades inte ingå i deras uppdrag. Detta, menar man, var en tid sedan och har säkert ändrats, men osäkerheten lever kvar. Många efterfrågar över lag tydligare direktiv gällande kommunikation och samverkan, från ledningshåll. Man menar att oavsett hur mycket enskilda medarbetare inom de olika olika verksamheterna anstränger sig för att kommunicera och samarbeta, så behövs backning "ovanifrån"; tydlighet och struktur så att det blir klart för alla vad som gäller. Någon påpekar också att det finns tydligt formulerat i verksamhetens uppdrag att planeringar som upprättas ska samordnas med andra aktörers insatser, men att detta återigen, behöver uppmuntras till mer från ledningshåll.

Tidigare fanns ett strukturerat samarbete mellan AMA och Komvux SFI, som byggde på att arbetsmarknadssekreterare regelbundet hade bemanning på plats

i SFI-skolans lokaler. Detta, säger flera, var mycket positivt då det gav upphov till tätare kontakt mellan lärare och arbetsmarknadssekreterare, vilket gjorde att samarbete uppstod mer naturligt. Lärare kom ofta med förfrågningar till arbetsmarknadssekreterarna om att hitta alternativ planering för elever där studierna inte riktigt fungerade. De arbetsmarknadssekreterare som bemannade på plats, ingick i en speciell "SFI-sektion" som jobbade enbart med deltagare som hade SFI-studier i sin planering, men denna, och så även SFI-bemanningen, upplöstes i samband med en omorganisering, vilket av många upplevdes som en förlust; 'det är svårare när alla förväntas ha kunskap om allt', som någon uttrycker det. Det som upplevdes vara mest positivt med ett tätare och mer strukturerat samarbete, tycks ha varit att det var lättare att komma in med parallella aktiviteter och insatser 'vid rätt tidpunkt'.

Något som återkommande beskrivs som problematiskt är att det ofta är upp till deltagaren själv att informera arbetsmarknadssekreteraren ifall att det skulle uppstå några förändringar gällande studierna, och i synnerhet när det gäller utskrivning, det vill säga om studierna ska eller har avbrutits. Som det är nu, menar man, kommer arbetsmarknadssekreteraren ofta in alldeles för sent i processen, det vill säga informationen om att AMA behöver komma in med insatser kommer för sent; för nära inpå eller till och med efter att utskrivning redan skett. Det är, som någon beskriver det, bekymmersamt att varken AMA eller AF får någon signal när en elev skrivs ut från SFI. Särskilt olyckligt blir det personer som deltar i program där tiden med ersättning är begränsad, till exempel etableringsprogrammet; det blir som att de "slösar bort sin tid" när de går utan aktivitet under en längre tid. Flera handläggare upplever det också som att deltagaren inte alltid själv förstår på vilka grunder hen blivit utskrivna från SFI. Man frågar sig om elever ges tillräcklig information inför utskrivning, till exempel om vad som gäller om man vill fortsätta studera, och om informationen ges; hur säkerställer man att denna information verkligen gått fram till eleven? Används tolk vid behov? Flera tar även upp de regler som tillämpas i Malmö när en elev skrivs ut från SFI-studier med underkänt betyg, så kallad 'karens'. I dessa fall tillåts personen inte påbörja SFI-studier på nytt förrän tolv månader har passerat, om inte särskilda skäl kan påvisas. Denna rutin beskrivs orsaka bekymmer för individer i praktiken, 'den stannar upp planeringen och förlänger tiden med försörjningsstöd' som någon beskriver det.

Flera handläggare upplever att det i regel är svårt att få kontakt med handläggare på AF, och att detta kan göra att arbetet med en deltagares planering fördröjs. Här menar man att det skulle vara bra med en speciell kontaktperson på AF för att snabbt kunna få svar på frågor om en individs planering. Någon tar också upp som ett problem att AF måste godkänna

praktik för deltagare som är inskrivna i JOB:en. Det gör ofta att processen blir fördröjd då det ofta upplevs svårt att få tag i AF-handläggare. För deltagare som är inskrivna i något av AF:s garantiprogram går heller inte AMA:s praktikplatsenhet in och hjälper till att hitta praktikplats till deltagaren som i andra fall, utan detta arbete faller på den enskilda arbetsmarknadssekreteraren. Detta, menar man, är det svårt att hitta utrymme för i det dagliga arbetet.

Att vissa deltagare tycks anvisas till SFI på 'felaktiga grunder', är något som flera handläggare upplever som ett problem. Det beskrivs som att socialsekreterare ibland verkar anvisa sina klienter till SFI 'per automatik', även i fall där det tidigare visat sig inte fungera, det vill säga att personen tidigare inte klarat av studierna och blivit utskrivna, ibland upprepade gånger. Det tycks finnas en uppfattning om att SFI är 'den enda vägen' till att lära sig eller utveckla svenska språket, men i själva verket är SFI-studier bara är en av flera vägar till språkutveckling, och det är viktigt att ha olika alternativ i åtanke. Ytterligare någon beskriver det som att SFI tenderar att användas som aktivering eller insats när man inte vet vad man annars ska tillgå, och att det blir fel; 'SFI är en kvalificerad utbildning, det måste finnas tydliga mål för vad den ska leda till'.

Många återkommer till vikten av individanpassning, särskilt när det kommer till frågor om när och hur SFI bör kombineras med andra aktiviteter, eller kanske snarare om det finns fall då parallella aktiviteter vid sidan om SFI-studier *inte* är lämpligt. Detta beskrivs vara ett stående dilemma i arbetet med deltagare. Det påpekas här att utgångspunkten i AMA:s arbete bör vara att deltagaren *ska* ha aktiviteter vid sidan om SFI-studierna, men att det också ligger i arbetsmarknadssekreterarens expertis att individanpassa och skraddarsy arbetsmarknadsplaneringen utifrån individens specifika behov och förutsättningar. Att kunna avgöra vilken planering och sysselsättningsgrad som är lämplig i det specifika fallet beskrivs alltså som en viktig del i arbetsmarknadssekreterarens professionalitet. Som någon beskriver det: 'Ibland är det fullt fokus på SFI-studierna som behövs, men ibland är det just en parallell eller alternativ aktivitet som behövs för att deltagaren ska komma framåt'. Flera handläggare beskriver att de ibland upplever att det finns press från socialsekreteraren om heltidsaktivitet, trots att de själva tycker att det inte är lämpligt, och att detta kan skapa mycket stress hos deltagare. Någon påpekar dock att det är förståeligt att kravet om full aktivitet finns, utifrån samhällets förväntningar om att klara heltidssysselsättning (om det inte finns påvisad hälsoproblematik och sjukskrivning eller andra särskilda omständigheter). Någon ställer frågan: 'Hur förbereder man en deltagare inför kommande arbetsliv men på ett sätt som gör att det blir hållbart för individen?'

I motsats till en inställning om full aktivitet 'till varje pris', är det många som upplever att det inom SFI istället tycks finnas en inställning om att SFI är något som ska klaras av *först*, innan några andra aktiviteter kan påbörjas. Man upplever att SFI skulle behöva bli bättre på att öppna upp för vikten av, och meningen med, arbetsmarknadsinsatser. Här menar flera att det skulle behöva göras ett grundligt arbete för att skapa samsyn mellan verksamheterna kring vad de har gemensamt i sina uppdrag. Någon understryker här att AMA har en viktig roll att spela när det kommer till individers språkutveckling, genom den planering de gör för sina deltagare vid sidan om SFI, och att det finns en tydligt formulerad uppdragsbeskrivning att arbetet som utförs ska vara språkutvecklande. På så sätt går verksamheternas uppdrag i stark linje med varandra. Det saknas dock en mer djupgående kunskap om språkinlärning i AMA:s verksamheter, menar någon, och detta är ett område som AMA skulle behöva kompetensutveckling i. Någon tar även upp att man inom AMA använder sig av CEFR-skalan⁴ för att kommunicera med deltagare om deras språkutveckling, och för att sätta upp individuella mål för språkutvecklingen inför till exempel en praktik. Man frågar sig om denna skulle kunna användas som ett gemensamt verktyg i kontakten med SFI-anordnare, för att kommunicera kring en deltagares progression, målsättningar, planering och så vidare. Flera handläggare efterlyser också bättre strategier för att arbeta med deltagare som studerar SFI på studieväg 1, det vill säga elever med kort eller ingen studiebakgrund. Man upplever att det hos dessa elever finns ett särskilt behov av aktiviteter som går att kombinera med och integreras i SFI-studierna och som anpassats till en 'lägre' språklig nivå.

Möjligheten till ökad samordning av insatser mellan olika verksamheter tas upp som ett viktigt utvecklingsområde över lag, men vissa grupper nämns som extra viktiga att ta ett 'samlad grepp' kring. Här nämns kvinnor som är föräldralediga under långa perioder, då dessa lätt 'tappas bort' i samband med föräldraledigheten. Hur kan man bli bättre på att fånga upp dessa? Någon menar att man skulle kunna göra mer för att få föräldrar att dela på föräldraledigheten i större utsträckning och föreslår informationsinsatser riktade till barnfamiljer; vissa känner helt enkelt inte till att båda föräldrar kan ta ut föräldraledighet och VAB. Flera handläggare understryker överhuvudtaget vikten av att jobba med hela familjen runt en deltagare, att förbereda och släppa in eventuell partner och barn på att båda föräldrar förväntas arbeta eller studera på heltid. Även ensamstående kvinnor nämns som en grupp som man behöver bli bättre på att uppmärksamma.

⁴ Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning (GERS, engelska: CEFR) är en riktlinje utarbetad av Europarådet för att beskriva färdigheter inom främmande språk.

Samtalen återkommer ofta till de individer som är inskrivna på SFI under många år med långsam progression, och man frågar sig vad det beror på och om SFI inte borde uppmärksamma detta mer? Även kring de individer som 'går in och ut ur SFI, det vill säga som gör upprepade studieavbrott, beskrivs samverkan behöva bli bättre. Man menar här att det är viktigt att utreda vad det finns för bakomliggande orsaker till att språkutvecklingen inte går framåt. Flera handläggare efterlyser i relation till detta bättre rutiner kring att upptäcka och utreda neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och tar upp som ett problem att det dessa diagnoser lätt kan döljas i språkförbistringen och därför ta längre tid att upptäcka. Processerna kring att få igång utredningar om eventuella diagnoser beskrivs som svåra, långdragna och utmanande, då de involverar flera olika instanser och ofta kräver ett genomgående utredningsarbete, och det upplevs som att ingen verksamhet har 'helhetsgrepp'. Någon understryker att det görs specialpedagogiska kartläggningar inom ramen för Komvux Malmö SFI för att utreda om det finns särskilda behov, men att detta inte alltid kommuniceras till övriga verksamheter, bland annat med hänvisning till sekretessbestämmelser.

Framför allt är det svårt att få tillgång till den specialpedagogiska kartläggningen efter att eleven slutat på skolan; de sparas inte inom verksamheten på grund av integritetsskäl och då man saknar förutsättningar att förvara handlingar på ett säkert sätt. Istället är det eleven som 'äger' dokumentet. Det är synd, som någon beskriver det, 'eftersom det ofta är ett gediget arbete som genomförts av specialpedagogerna, och dokumentation av vad som gjorts skulle kunna vara till stor hjälp i processen mot utredning, särskilt då underlagen i många fall också efterfrågas av vården'.

Flera upplever att SFI över lag skulle kunna bli bättre på att uppmärksamma de fall där studierna inte fungerar, och efterfrågar en mer aktiv kommunikation mellan AMA, SFI och andra eventuella inblandade aktörer. Många ställer sig här positiva till användandet av så kallade riktvärden, tidsspann som anger ungefär hur lång tid det förväntas ta för en elev att bli färdig med SFI, och som används som verktyg hos flera SFI-anordnare för att avgöra om progressionen är 'normal' eller inte. Någon uttrycker det som att: 'Det är viktigt att det finns en tydlig målsättning, att SFI inte blir en sysselsättning som man är kvar i bara för att det är tryggt och bekvämt'. Här tas även vikten av individuell studieplan⁵ upp, och att en sådan, om den är väl utarbetad, kan fungera som ett stöd för deltagare i kommunikation med olika verksamheter och vara till stor hjälp när olika verksamheter behöver samordna sina insatser.

⁵ En individuell studieplan ska enligt Skollagen upprättas för varje elev, och är ett verktyg för att planera en enskild elevs utbildning.

Slutligen ställs frågor om hur rutiner, arbetssätt och resurser skiljer sig åt mellan olika SFI-anordnare i Malmö, och man pekar på upplevda skillnader mellan SFI i kommunal regi (Komvux) och SFI i folkhögskoloregi. Någon ställer sig frågan hur användandet av riktvärden ser ut på folkhögskolorna, och upplever det som att elever i regel får längre tid på sig att klara kurserna på folkhögskolornas SFI-utbildningar. Man upplever också att tillgången till resurspersonal, till exempel kurator och specialpedagog, varierar mellan olika utbildningsanordnare, och upplever att det stöd som erbjuds eleverna hos de olika SFI-anordnarna inte är likvärdigt. Slutligen poängteras vikten av att ta med folkhögskolorna i arbetet med att förbättra samverkan runt SFI-studerande, både att ta hänsyn till folkhögskolornas erfarenheter och synpunkter och att se till att de resultat och insikter som kommer fram genom projektet blir tillgängliga även för dem.

Utvecklingsområden och förbättringsförslag

- Kontaktvägarna mellan SFI och AMA skulle behöva förtydligas; när, hur och kring vilka frågor kontakt bör tas. Direktiv behöver komma från ledningshåll.
- Det skulle vara önskvärt att hitta en rutin för kontinuerlig kommunikation mellan SFI och AMA i de fall där en deltagares progression i SFI-studierna går ovanligt långsamt. Sfi-anordnare skulle behöva flagga till AMA tidigare när en elev har långsam progression
- Det skulle vara önskvärt om SFI-anordnare kunde utfärda ett dokument vid utskrivning av en elev, där det framgår tydligt varför eleven blivit utskriven och vilken nivå som uppnåtts.
- Det skulle vara önskvärt att tillsätta någon form av koordinator inom olika berörda verksamheter, som arbetar enbart med att samordna insatser och planeringar för SFI-studerande.
- Det behövs fler aktiviteter att tillgå som är anpassade till en 'lägre' språklig nivå som som kan kombineras med SFI-studierna.

Socialtjänsten ekonomiskt bistånd

Totalt har sju socialsekreterare inom enheten för boende och ekonomiskt bistånd intervjuats, från tre av Malmös fem stadsdelsområden.

Socialsekreterare från samtliga stadsdelsområden tillfrågades om intresse att delta, men det var bara inom tre av dessa som intresse och möjlighet fanns. Två av socialsekreterarna intervjuades enskilt och övriga i två grupper med två respektive tre deltagare i varje. Intervjuerna genomfördes under perioden januari till mars 2022.

I dagsläget:

De flesta av handläggarna beskriver att de ofta möter klienter som har SFI i sin planering, och att de som har behov av SFI-studier men i dagsläget inte studerar uppmanas till att skriva in sig på SFI. 'Att lära sig svenska språket är en central del i att ta sig närmare självförsörjning, så socialsekreterare är nog i regel noga med att motivera till SFI-studier', som någon uttrycker det.

På frågan om hur samverkan med SFI-anordnare ser ut i dagsläget ges genomgående svaret att det inte finns någon upparbetad samverkan mellan SFI-anordnare och socialtjänsten ekonomiskt bistånd. Det beskrivs vara otydligt både vart man som kan vända sig med frågor om en klients SFI-studier, och vilka frågor man kan förväntas få svar på. Tidigare, berättar någon, användes en blankett som SFI-läraren kunde fylla i tillsammans med eleven. Där fanns frågor om progression och om det fanns planer för att eleven skulle skriva prov, så att socialsekreteraren fick inblick i var eleven befann sig i sina studier. Men efter att det för ett antal år sedan kom riktlinjer från Komvux SFI om att sådan kommunikation inte ingick i lärarnas arbetsuppgifter, upphörde den strukturerade kontakten mellan verksamheterna i princip helt, som någon beskriver det. Det finns inte heller någon enhetlig rutin för hur SFI-studier ska följas upp av socialsekreteraren.

Närvarorapporten är det mest handfasta verktyget som man har tillgång till; vissa tar in närvarorapport varje månad och andra gör det i perioder när det verkar som att studierna inte fungerar och det därför bedöms finnas extra behov av att ha koll. Någon beskriver det som att utöver närvaron finns det inte mycket insyn i hur det går i en klients SFI-studier, mer än det klienten själv uppger. 'Uppföljning av SFI-studier är inte alltid lätt; det är svårt att förstå hur planeringen ser ut och att veta vem man kan kontakta', som någon uttrycker det. Även mer spontan kontakt med SFI-anordnare beskrivs vara sällsynt; endast i 'extrema' fall då något mer akut behöver kommuniceras kan man

insistera på ett möte med SFI, och i dessa fall är det vanligast att kontakten sker via rektor.

Att kontakten med SFI-anordnare är sällsynt betyder dock inte att den inte efterfrågas. Att ha en uppdaterad bild av hur det går för klienten i sina SFI-studier är viktigt för att kunna göra en bra planering och det som beskrivs vara mest intressant att veta är hur progressionen ser ut, och om det verkar finnas några hinder för inlärningen. Någon efterfrågar också en dialog med skolan om vilken målsättning som finns med studierna, särskilt i relation till praktik eller annan parallell aktivitet, och när i tid en sådan skulle vara lämplig att sätta in utifrån ett pedagogiskt perspektiv. Någon påpekar läraren antagligen ser saker som socialsekreteraren inte gör, eftersom läraren ser eleven på daglig basis. Man menar att det skulle vara önskvärt om läraren på något sätt kunde flagga för socialsekreteraren i de fall det verkar som att något 'inte stämmer'. Här menar man att det skulle kunna räcka med en förfrågan till socialsekreteraren - "kan ni ha ett samtal?". Då kan socialsekreteraren gå närmare in i att undersöka om det finns bakomliggande orsaker till att studierna inte fungerar. I vissa fall, om det handlar om komplexa frågor kring studierna som kräver ingående samtal, beskrivs det som att trepartssamtal mellan lärare, socialsekreterare och elev skulle vara önskvärt. Men någon påpekar att i många fall skulle det kunna räcka med att få en enklare uppdatering via mail eller telefon från SFI-läraren, till exempel inför planeringssamtal med arbetsmarknadssekreterare, och där skulle läraren inte behöva delta om det inte finns särskilda skäl. Flera handläggare tar också upp att det skulle vara önskvärt att få information när en elev är på väg att skrivas ut, särskilt i de fall eleven kommer att skrivas ut med underkänt betyg, med tanke på karensregeln om ett års uppehåll. Som det är i dagsläget får socialsekreteraren denna information endast om eleven själv meddelar det. Flera handläggare ställer sig kritiska till karensregeln och menar att den ofta skapar problem för individen.

Gällande samverkan med AF upplever flera handläggare att det ofta är svårt att komma i kontakt med handläggare: 'Det märks att de har många sökande per handläggare och att de inte har möjlighet att ha individuellt fokus i samma utsträckning som andra verksamheter', som någon beskriver det. En handläggare upplever det som att många som är inskrivna i JOB:en eller UGA:n inte får så mycket stöd i praktiken, utan att de oftast bara jobb helt på egen hand; 'det finns exempel på personer som inte ens vet hur man skriver ett CV när de gått igenom programmet (JOB eller UGA), vilket innebär slöseri med individens tid med aktivitetsstöd; dagarna med ersättning tickar och sen är de förbrukade', som någon uttrycker det. Ett annat problem som flera handläggare tar upp, är att de upplever att det inte finns tillräckligt utbud av

anpassade aktiviteter till målgruppen, varken inom AMA eller AF. Det händer, berättar en handläggare, att sökande uppmanas av AF-handläggare att inte skriva in sig på AF, med hänvisning till att de inte har lämpliga insatser att erbjuda. AF har i dessa fall, enligt socialsekreteraren, hänvisat till att man måste kunna kommunicera på svenska för att ha en chans att komma in på arbetsmarknaden och i vissa fall har detta skett även inom AMA. En annan handläggare beskriver det som att AF även kommunicerar till socialsekreteraren att de inte har lämpliga insatser att erbjuda: 'I regel kommer ingen press från AF på att klienten ska ha planering på heltid, utan snarare tvärtom, att AF-handläggare kan höra av sig och meddela att de har svårt att hitta aktiviteter och insatser som passar, utifrån låg språknivå, och att klienten först behöver lära sig mer svenska och "sedan återkomma". Flera handläggare återkommer till detta som ett dilemma; socialtjänsten uppmanar klienter till inskrivning på AF eftersom det kan ge rätt till pengar, även om det finns en medvetenhet om att AF inte kan erbjuda insatser som passar. 'Bland känns det som att ingen vill ha den här målgruppen' som någon uttrycker det. Det beskrivs också som att när AF är inblandade med planering för en klient, till exempel genom etableringsprogrammet, så görs inte så mycket uppföljning av SFI-studierna varken av socialsekreteraren eller handläggaren på AF, det tenderar att bli ouppmärksammat både från AF:s och socialtjänstens sida.

Mellan AMA och socialtjänsten finns upparbetade kontaktvägar, bland annat en funktionsmail där man som socialsekreterare enkelt kan få namn och kontaktuppgifter till klientens arbetsmarknadssekreterare. Hur samarbetet med arbetsmarknadssekreterare ser ut upplevs vara mycket beroende på enskilda socialsekreterares och arbetsmarknadssekreterares individuella arbetssätt. AMA har i regel hand om planeringen av aktiviteter, arbetsmarknadsinsatser som praktik, extratjänst och så vidare, och har därigenom det formella uppföljningsansvaret av dessa. Vem som har uppföljningsansvaret för SFI-studier verkar dock inte vara helt tydligt, i vissa fall går socialsekreterare in mer aktivt i dessa bitar, till exempel om arbetsmarknadssekreteraren har flaggat för att den inte hinner med, som någon beskriver det. 'Det går att lägga upp samarbetet på olika sätt, men det är i regel inte svårt att få till en kommunikation'. Det är dock inte alltid som det finns en arbetsmarknadssekreterare kopplad till klienten; vissa socialsekreterare uppmanar inte sökande att skriva in sig på AMA innan de uppnått C-nivå i SFI-studierna, uppger någon.

Frågan om SFI-studier och sysselsättningsgrad är något som flera handläggare återkommer till. Någon menar att det har funnits delade meningar inom olika verksamheter om huruvida SFI ska räknas som heltidssysselsättning eller inte, och att detta ibland gjort det svårt att hitta en bra samverkan mellan

verksamheter. Detta har dock blivit alltmer klargjort under senaste år, och nu verkar den allmänna överenskommelsen vara att SFI i regel ska räknas som deltid och att det *ska* finnas parallella aktiviteter, om inte särskilda skäl finns. Ytterligare någon menar dock att det fortfarande är oklart gällande hur omfattningen av SFI ska bedömas - i vilka fall räknas det som hundra procent, om någonsin? På frågan om hur stort handlingsutrymme socialsekreteraren har att anpassa en klients planering avseende aktivitetsnivå (heltid/deltid) utifrån hens aktuella situation, återkommer många handläggare att det alltid ska göras en individuell bedömning och att den ska vara gällande. Grundprincipen är att klienten ska ha full aktivitet, med stöd i socialtjänstlagen som säger att individen ska stå till arbetsmarknadens förfogande, men undantag kan göras om det finns medicinska, eller andra särskilda skäl som gör det svårt för klienten att ha full aktivitet. Individuell bedömning gäller alltid, men det ska vara väl underbyggt om undantag görs från kravet om heltidsaktivitet som någon beskriver det. En klient kan alltså ges utrymme till att enbart fokusera på SFI under en period, om situation och mående kräver det, men här menar man att lärarens pedagogiska bedömning skulle vara av stor betydelse, något som är svårt att få tillgång till i dagsläget.

En annan svårighet som flera handläggare nämner i relation till samverkan är att det ibland uppstår problem med parallella planeringar, exempelvis när en klient har en praktikplats vid sidan av SFI-studierna. Det är ofta som klientens schema inte går ihop eftersom restiden mellan aktiviteterna inte är inräknad, vilket gör att planeringen inte fungerar i praktiken. Förvånande menar någon, eftersom vikten av att kunna kombinera SFI-studier med arbetsmarknadsinsatser är något som diskuterats länge inom staden, och man borde ha kunnat lösa sådana problem vid det här laget. Ytterligare ett hinder för att uppnå en bra samverkan mellan olika verksamheter är att det upplevs finnas bristande kunskap om varandras respektive arbete: 'antagligen finns kunskapsluckor åt båda håll, det vill säga att Komvux-personal kanske inte alltid känner till vilka resurser som finns inom socialtjänsten och vice versa', som någon uttrycker det. Någon efterfrågar här bättre tillgång till information om hur SFI fungerar; riktvärden för hur lång tid studierna normalt sett tar, studiernas omfattning, de olika studievägarna och vad de innebär, vilket kursutbud som finns, och så vidare. Detta beskrivs vara viktig information att ha tillgång till, då det påverkar socialsekreterarens arbete med att upprätta planering.

En handläggare berättar om positiva erfarenheter från att ha arbetat i en mindre kommun, där samverkan mellan SFI-anordnare och socialtjänsten var mycket välfungerande och möten mellan möten mellan lärare, elev och socialsekreterare genomfördes regelbundet. På så sätt kunde elevens

progression och målsättning löpande följas upp, och det gick att ha en gemensam dialog om vilka eventuella insatser som var nödvändiga från socialtjänstens sida. Socialtjänstens planering kunde på så sätt upprättas i samråd med SFI-anordnaren. I en stor kommun som Malmö kan det självklart vara svårt att få till regelbundna möten kring samtliga elever, men ett sätt hitta löpande kommunikation kanske kunde vara upprätta ett forum där socialtjänst och SFI-samordnare kunde mötas kring enskilda ärenden? Liknande det som finns mellan socialtjänst och AF.⁶

På frågan om vilka grupper av individer, om några, som upplevs ha svårt att klara av att fullgöra sina SFI-studier, eller över huvud taget inte kommer till studier, nämns framför allt kvinnor som går in i upprepade perioder av föräldraledighet; studierna blir utdragna, och det kan dessutom vara svårt att ta sig tillbaka till skolan efter ett längre uppehåll. Även ensamstående mammor med flera barn beskrivs ha det svårt, särskilt att få ihop studier med andra aktiviteter vid sidan om. Många handläggare beskriver att de upplever att det finns ett flertal olika faktorer som påverkar att en individ inte gör progression i SFI-studierna, till exempel psykiskt mående, familjesituation, ohälsa och boendesituation. Även ålder beskrivs som en viktig påverkande faktor; de som är äldre har det ofta svårare med minne och inläring, och har lättare att "ge upp". Om det dessutom handlar om personer med analfatism så kan vägen vara väldigt lång, och det är svårt att behålla motivationen. En handläggare beskriver också att hen möter klienter som helt enkelt inte är intresserade av att studera, utan så snabbt som möjligt vill få ett jobb. Detta handlar ofta handlar om personer som saknar studieerfarenheter sedan tidigare. En handläggare ställer sig här frågan om det skulle vara möjligt att i högre grad anpassa vilka kurser en SFI-elev behöver läsa, och att det kanske inte är nödvändigt eller ens lämpligt för alla att klara hela utbildningen fram till avklarad D-kurs; det är helt beroende på målsättningen med studierna, och de individuella förutsättningarna. Detta, menar hen, understryker vikten av att göra en individuell planering och tydligt utreda en individs målsättningar, samt att ha en kommunikation mellan skola, socialtjänst och andra som är involverade i individens planering, om vilka mål som finns och hur individen ska nå dit.

Flera menar också att långsam progression eller upprepade studieavbrott i vissa fall kan bero på inläringssvårigheter som inte upptäcks eller utreds. Man ställer sig här undrande till vilka rutiner som finns inom Komvux SFI för att uppmärksamma och utreda inläringssvårigheter. Men, påpekar en handläggare, 'varje ärende och varje individ är unik, och det är omöjligt att

⁶ Ett lokalt digitalt samverkansforum som hålls regelbundet, där medarbetare inom AF och arbetsmarknadsavdelningen, och socialtjänsten ekonomiskt bistånd (Malmö stad) kan ta upp gemensamma ärenden.

generalisera - man måste alltid sätta sig in i och utgå ifrån de individuella förutsättningarna'. I relation till detta nämns användandet av riktvärden för SFI-studier, och en handläggare menar att sådana tidsramar ofta blir missvisande; 'det finns så många saker som spelar in och påverkar en elevs progression, att det är svårt att säga något snittvärde'.

I övrigt nämns generella utmaningar för personer som saknar grundläggande kunskaper i svenska, som till exempel att det är svårt för många klienter att ta till sig av myndighetsspråk, vilket gör det svårt att förstå regelverk och vilka krav som ställs. Någon menar att det för en stor del klienter kan vara svårt att över huvud taget förstå sig på hur det svenska välfärdssystemet fungerar, till exempel varför det är viktigt att följa en planering, och vilka konsekvenser som blir om man inte gör det. Även tolkanvändning beskrivs som utmanande; det är svårt att säkerställa vilken information som faktiskt har gått fram till individen. Allt detta upplevs vara särskilt svårt för personer som inte kan hantera digitala verktyg, särskilt eftersom de flesta myndigheter sköter allt större delar av sin kommunikation via digitala plattformar. 'Att ens skriva in sig på AF kan vara näst intill omöjligt för många', uppger någon.

Utvecklingsområden och förbättringsförslag:

- Det skulle vara bra att enklare kunna få svar på frågor om den sökandes studier: omfattning på studier, undervisningstider, om det finns planer på att eleven ska skriva prov, hur progressionen går, och så vidare, samt att vid behov kunna ha trepartssamtal där SFI-lärare deltar
- Det skulle vara önskvärt med bättre och mer lättillgänglig information om hur SFI fungerar: aktuellt kursutbud, studiernas omfattning, lektionstider och så vidare.
- Det skulle vara önskvärt att ha en kontaktperson på varje stadsdelsområde inom enheten för ekonomiskt bistånd. som kan ha avsatt tid för frågor från lärare och övrig SFI-personal.
- Det skulle vara bra att i högre grad anpassa vilka kurser som ska ingå i en SFI-studerandes individuella studieplan; att de som inte har planer på att studera vidare inte behöver ha förväntningar på sig om att klara D-kursen.

- Det skulle vara önskvärt för socialsekreterare att få information om en elev är på väg att skrivas ut, särskilt när en elev skrivs ut med underkänt betyg.
- Det skulle behövas ett större utbud av språkutvecklande aktiviteter inom AMA och AF som är anpassade till personer som saknar grundläggande svenska

Aktörer från civilsamhället

Intervjuer har genomförts med fem Malmöbaserade idéburna verksamheter vars föreningsmedlemmar/målgrupp till stor del är utrikesfödda och ofta har bristande kunskaper i svenska. Intervjuerna genomfördes under april månad 2022. Urvalet har gjorts genom ett snöbollsurval där ett antal föreningar och verksamheter initialt kontaktades, med hjälp av ett paraplynätverk som finns för ideella föreningar i Malmö (Malmö ideella). Därefter tipsade vissa föreningsrepresentanter, i samband med intervjuerna, om andra föreningar som arbetar med liknande frågor, varpå dessa kontaktades. Inte alla föreningar som kontaktades hade möjlighet att delta. Utöver de fem föreningarna, intervjuades även anställda inom ett Malmöbaserat samverkansprojekt som syftar till att nå ut med samhällsinformation till utrikesfödda kvinnor, med särskilt fokus på mammor till små barn. Tre av de sex intervjuerna genomfördes enskilt med en verksamhetsrepresentant, och i de övriga var det två eller flera representanter som deltog i samtalen. Sammanlagt har fjorton verksamhetsrepresentanter intervjuats. De olika verksamheterna skiljer sig åt i såväl perspektiv, målsättningar, organisering, finansiering och arbetsätt, och möter sinsemellan olika grupper av individer. Synpunkterna som framkommit presenteras emellertid gemensamt, med det civila engagemanget som gemensam nämnare.

I dagsläget

I princip alla föreningsrepresentanter återkommer i samtalen till de svårigheter som många individer upplever när det kommer till att hantera myndighetskontakter, vilket leder till mycket stress och frustration. Som exempel tas upp att information från myndigheter ofta är svårtydd och förmedlas på ett otillgängligt språk, att handläggare många gånger upplevs vara

otillgängliga och svåra att komma i kontakt med, och att det händer att olika myndigheter ger motstridig information gällande samma fråga. Någon ställer sig frågan om man inte oftare kunde ha gemensamma möten med individen, mellan verksamheter, så att alla får samma information? Någon pekar också på att det inte finns tillräcklig tillgång till hjälp och stöd på de fysiska kontoren hos olika verksamheter, vilket många annars hade kunnat bli hjälpta av. Det upplevs alltså finnas ett övergripande stort behov av vägledning och rådgivning kring myndighetskontakter och andra samhällsinstanser, som inte tillgodoses i dagsläget. Det kan handla om att tolka brev, få hjälp med frågor om sin bostad, frågor om ekonomiskt bistånd, skola, förskola, och så vidare. Svårigheterna förstärks också av att många saknar datorvana, och det blir svårt att ta till sig av viktig information och samhällsservice. Ofta får det märkbara negativa konsekvenser, exempelvis genom att den ekonomiska ersättningen från AF påverkas när aktivitetsrapportering till AF inte görs på rätt sätt, eller helt enkelt att viktig information inte når fram, till exempel kallelser till obligatoriska möten. Detta leder enligt flera föreningsrepresentanter till mycket stress och oro hos de individer som de möter.

Det befintliga stöd kring myndighetskontakter som ges via Statens servicecenter och Malmö stads kontaktcenter (kommunens samhällsservice) upplevs många gånger inte räcka till, bland annat på grund av hög belastning och brist på varierad språkkompetens hos personalen. Någon berättar att det hänt att myndighetsrepresentanter bett individer att vända sig till de ideella föreningarna, med hänvisning till att det där finns bättre språkkompetens. Någon beskriver det som att civilsamhället ofta förväntas fylla luckor i kommunens och de statliga myndigheternas arbete, vilket upplevs som snedvridet då ideell verksamhet i regel har mycket knappa resurser och ofta kämpar för att ens kunna bibehålla sin verksamhet.

I flera av intervjuerna nämns att det hos många finns en generell brist på tillit och tilltro till myndigheter och professionella aktörer. Detta menar man kan skapa motstånd mot eller rädsla inför att söka stöd och hjälp. Särskilt vanligt beskrivs det vara i förhållande till socialtjänsten, och i synnerhet kring frågor som rör föräldraskap och familjeliv. Många är rädda för att socialen ska 'ta ens barn' som någon beskriver det, vilket gör att vissa undviker kontakt med i princip alla samhällsaktörer. Här menar man att socialtjänsten skulle behöva bli bättre på att informera om sitt arbete på ett sätt som når ut till en bredare målgrupp. Ett annat svar på problemet sägs vara plattformar som öppna förskolan och BVC. Öppna förskolan beskrivs kunna fungera som en 'väg in' till olika former av samhällsservice; 'det är lägre trösklar där, lättare att känna sig välkommen och hitta dit, och det kan öppna dörren till andra aktiviteter och kontakter', som någon uttrycker det. Den språkträning i svenska som erbjuds

på öppna förskolan, (finns både i Komvux regi och några av studieförbundens), upplevs vara mycket positiv och givande, då den når ut till många.

Bristen på grundläggande kunskaper i svenska beskrivs på ett genomgående sätt göra det svårt att 'navigera i samhället'. Flera representanter lyfter frågan ur ett rättighetsperspektiv; att brist på kunskaper i majoritetssamhällets språk gör det svårt att ta reda på och värna sina rättigheter, till exempel gentemot arbetsgivare eller myndigheter. 'Att veta när man blir utsatt för diskriminering och vad man kan göra för att bemöta det...utan språk är det jättesvårt', som en representant uttrycker det. Många har också svårt att kommunicera med sina barns förskola och skola, vilket kan få negativa konsekvenser för hur det går för barnen i skolan, och vilket bemötande familjen får. Personal på skolan kan tro att föräldrarna inte bryr sig om hur barnet har det, när det egentligen handlar om information som inte går fram. Detta kan också göra att skolan väntar med att ta kontakt med föräldern tills problemen har hunnit bli riktigt stora, alternativt att man i värsta fall anmäler oro direkt till socialtjänsten.

En annan svårighet som tas upp är hälsoproblem. För dem som inte får adekvat hjälp av vården blir det svårt att klara att utbilda sig, och dessa personer fastnar lätt i bidragsberoende, vilket i sin tur ofta påverkar måendet negativt. Även inlärningssvårigheter som inte uppmärksammas, tas upp som ett problem; många individer har säkert ett större behov av stöd än vad som fångas upp, menar någon.

En grupp som omnämns som särskilt viktig att samordna insatser kring är kvinnor som varken arbetar eller studerar. Flera representanter nämner här att det är särskilt vanligt bland kvinnor som är föräldralediga under långa och/eller upprepade perioder. Det beskrivs vara svårt att hitta tillbaka till studierna efter perioder av föräldraledighet, och här skulle man behöva komma in med information om hur man gör för att söka SFI på nytt samt om fördelarna med att studera på SFI. Någon beskriver att det också händer att mannen i familjen inte vill att kvinnan ska jobba eller studera, utan att hon istället behöver finnas till hands i hemmet för att ta hand om barn och hushåll. 'Det kan bygga på en rädsla för att kvinnans aktivitet utanför hemmet ska splittra familjen, och i andra fall är det helt enkelt det sätt som familjen är van vid att organisera familjelivet' som någon beskriver det. Ytterligare någon beskriver att det ofta handlar om brist på kunskap hos både mannen och kvinnan om hur positivt det kan vara för hushållets ekonomi att samtliga vuxna i familjen har ett jobb. Ett hinder som tas upp i anslutning till detta är förskolans rutiner; många familjer som inte har dokumenterad heltidssysselsättning har krav på att hämta sina barn tidigare på dagen, vilket skapar mindre tid för aktivitet utanför hemmet. Detta problem drabbar självklart även ensamstående kvinnor (och i

förekommande fall män), och många återkommer till dessa som i en särskilt sårbar position. Vissa individer eller grupper beskrivs också lätt hamna “bortanför radarn” för utbildning eller andra insatser. Här nämns kvinnor som kommer till Sverige som anhöriginvandrare och där maken försörjer hushållet, eller över lag de hushåll där en person i familjen står för försörjningen. Det finns då oftast inga automatiska vägar till kontakt med myndigheter, vilket gör att dessa individer, antagligen oftare kvinnor än män, lätt glöms bort.

Gällande SFI:s verksamhet finns det vissa önskemål om förändringar som lyfts av representanterna. Någon upplever att Komvux SFI inte alltid förmår att se individens speciella behov och anpassa studierna efter dess livssituation och här nämns att tiderna som erbjuds inte upplevs vara tillräckligt flexibla, eller att kvällskursen borde vara annorlunda upplagd, då många inte klarar att sköta den vid sidan av sitt arbete. Andra menar att introduktionen på Komvux SFI skulle behöva förbättras, genom att erbjuda mer information i början av studierna om hur SFI fungerar och mer tid för lärare och elever att lära känna varandra från början. När detta brister upplever man att det lätt kan leda till att elever tappar motivation och drivkraft redan i starten, och att den sen är svår att få tillbaka. Ytterligare någon nämner behovet av mer differentierade grupper inom SFI, till exempel särskilda grupper för unga, eller för personer som behöver fokusera på någon specifik del av språket (till exempel höra eller tala), och här nämns särskilt de som kan kommunicera bra via tal men behöver öva på att skriva. Någon ställer också frågan om det skulle vara möjligt att ha särskilda kvinnogrupper på SFI, som ett sätt att nå de kvinnor som annars hindras att studera på grund av att någon i hushållet motsätter sig det, i vissa fall på grund av negativ social kontroll, eller som helt enkelt själva skulle känna sig tryggare i en grupp med enbart kvinnor.

Både avsaknad av krav på individen från myndigheter, och för stora eller hårda krav, tas upp som problem. Gällande för hårda krav, är det många som nämner att det finns ett glapp mellan krav och förutsättningar; individen förväntas ofta kunna orientera sig i komplicerade regelverk och ta till sig av information på myndighetsspråk, trots att de saknar grundläggande kunskaper i svenska. Men även bristen på krav eller förväntningar nämns som ett problem. Någon upplever det som att män i högre utsträckning än kvinnor bli anvisade till praktikplatser eller stötts till anställningar, medan kvinnor oftare blir utan krav på sysselsättning, både från socialtjänstens och AF:s sida. Det kan leda till att vissa blir ‘bekväma’ med att ha försörjningsstöd och inte ser någon direkt anledning till att jobba eller studera. Någon menar att socialsekreterare kanske kunde bli bättre på att ‘pusha’ klienter till att påbörja SFI-studier. Ytterligare någon beskriver det som att det finns en ‘missriktad snällhet’ i det svenska välfärdssystemet kring integration och invandring, som tar ifrån människor

deras egen agens och självbestämmanderätt: 'Antingen förväntar man sig total anpassning, så att alla ska bli lika, eller så accepterar man att personer lämnas "utanför" för att de är för olika och det antas vara för lång väg att bli en del av samhället. Man fortsätter att bevilja bidrag för att man tror att en person aldrig kommer kunna få ett jobb', som denna uttrycker det.

Flera representanter återkommer till att de ofta får frågor om jobbsökande och hur man gör i praktiken för att få anställning. Någon beskriver det som att 'de allra flesta vill inget hellre än att hitta ett jobb och slippa vara beroende av försörjningsstöd, men vet inte hur de ska gå tillväga och vilket stöd de kan förvänta sig'. En representant upplever att det hos många individer finns en brist på kunskap om hela processen kring arbete och sysselsättning, och många saknar helt enkelt inblick i varför det lönar sig att arbeta. Man måste förstå alla förmåner med att jobba; att kunna ta lån, få semester etcetera, och detta kan alla verksamheter bli bättre på att informera om, menar hen. Även knappa ekonomiska resurser hos individen beskrivs som ett hinder; det kan handla om "små" detaljer som att inte ha råd att betala bussbiljett för att kunna åka runt och söka jobb. Även segregation inom staden beskrivs som ett problem av flera föreningsrepresentanter, som menar att många individer som de möter endast träffar personer som bor i samma område, talar samma språk och är i samma situation som de själva. Detta behöver inte vara negativt i sig, men för att få arbete är det mycket som är avhängigt att ha ett brett kontaktnät, som någon beskriver det. Att arbeta med studiebesök hos stora arbetsgivare, eller att gemensamt besöka universitet och högskolor beskrivs också som viktiga insatser för att ge människor inblick i olika vägar till arbete och studier. Några nämner vikten av att informera om möjligheten till validering av betyg och arbetslivserfarenheter från tidigare vistelseländer, och beskriver hur de mött personer som helt enkelt inte vetat att denna möjlighet finns, eller fått felaktig information från andra myndigheter, och därför stannat kvar i underkvalificerade jobb.

Det beskrivs även råda brist på anpassat stöd och insatser till personer som saknar grundläggande kunskaper i svenska, och i synnerhet till de personer som är analfabeter. 'Hur är det tänkt när analfabeter förväntas fylla i aktivitetsrapport utan tillgång till stöd eller hjälp?' frågar sig någon. Andra tar upp att det verkar saknas tydliga krav på AF:s fristående aktörer (företag som anlitas av AF för att erbjuda arbetsmarknadsinsatser till arbetssökande) att ge rätt stöd till individen och som en representant beskriver det: 'Det verkar inte finnas någon uppföljning eller dialog kring vilket arbete som faktiskt görs för att förbättra individens chanser att få jobb'. Någon upplever det också som att vissa företag utnyttjar extratjänster och andra subventionerade anställningar, genom att konsekvent låta bli att förlänga anställningen när perioden är slut

och menar att kontrollen av arbetsgivare i detta avseende skulle behöva bli bättre.

Slutligen nämner flera av verksamhetsrepresentanterna att det är ett problem att civilsamhället i regel har så knapphändiga ekonomiska resurser. Man menar att om de bara hade en mer långsiktig finansiering, till exempel ett kontinuerligt stöd för att genomföra vissa aktiviteter, så skulle de kunna göra så mycket mer för de individer de möter; verksamheterna sitter på mycket resurser i form av kunskap, erfarenhet och engagemang, men bristen på finansiering blir ett stort hinder. En representant beskriver det dock som en stor fördel är att verka utanför den offentliga sektorn: 'det är mindre tungrovt att skapa förändring och går därför att utforma verksamheter utifrån människors behov i praktiken'. I övrigt uttrycker flera representanter önskemål om att civilsamhället skulle släppas in mer i planering och diskussion kring strukturella frågor i staden. Man beskriver det som att kommunen ofta förväntar sig att civilsamhället ska 'ställa upp med sina resurser när kommunen har behov av dem', men att det sällan finns ett jämbördigt utbyte eller samarbete på lika villkor.

Utvecklingsområden och förslag på förbättringar

- Det skulle vara bra om individer kunde erbjudas kurser eller på annat sätt ges stöd i digitala processer; ansökningar, aktivitetsrapportering och så vidare.
- Det skulle behövas bättre tillgång till rådgivning och stöd i myndighetskontakter och i andra frågor om samhället.
- Det skulle behövas bättre utbud av arbetsmarknadsinsatser som är anpassade till personer som saknar grundläggande kunskaper i svenska, till exempel språkpraktikplatser
- Myndigheter och andra verksamheter (inklusive SFI) skulle behöva bli bättre på att arbeta uppsökande och informera om sina verksamheter
- Det skulle vara bra om det fanns någon form av digital portal där alla aktiviteter som aktörer från civilsamhället erbjuder finns samlade, så att AF och andra myndigheter får rätt information.
- SFI skulle behöva bli bättre på att nå fram till grupper av individer som skulle behöva studera på SFI men som inte gör det; skulle det till exempel vara möjligt att ha särskilda kvinnogrupper på SFI?

SFI-elever

Intervjuerna, fyra till antalet, genomfördes enskilt med elever under mars och april månad 2022. I tre av fallen användes tolk, och i det fjärde föredrog eleven i fråga att ta intervjun på engelska. Samtliga intervjuer spelades in. Urvalet byggde på elevernas eget intresse av att dela med sig av sina erfarenheter. Information om intervjuerna, dess syfte och hur de skulle genomföras, gick ut i fem olika klasser inom olika studievägar och kurser och eleverna fick höra av sig frivilligt om intresse att delta. Fyra elever hörde av sig. Tre av eleverna tillhör studieväg 1 (ingen eller kort studiebakgrund), två av dessa kurs C, och en kurs D. En elev tillhör studieväg 3 (tidigare gymnasie- eller högskolestudier bakom sig) och studerar intensivkursen, vilket innebär ett studieupplägg med fler studietimmar per vecka och med förväntan om snabbare progression än i ordinarie SFI. Elevintervjuerna presenteras en och en, och i slutet ges en gemensam sammanfattning av de förslag på förbättringar som framkommit. Elevernas namn har ersatts av bokstäver (A, B, C, D) och deras pronomen har könsneutraliserats, för att säkerställa att deras identiteter förblir anonyma.

A

A kom till Sverige som flykting och ingick i etableringsprogrammet. Hen arbetade som stenläggare i ursprungslandet och hade när hen kom till Sverige målsättningen att kunna arbeta med detta även här. A påbörjade yrkes-SFI och var mycket motiverad till att lära sig branschen och svenska språket, men fick besked om en allvarlig sjukdom som kräver regelbunden behandling och som gör att arbetsförmågan är ojämn. Ibland går det att jobba 'som vanligt', men när sjukdomssymptom då och då blossar upp, krävs sjukhusvistelse och sjukskrivning på 100% .

A har ett aktuellt läkarintyg som skickats till AF, men handläggaren är mycket svår att få tag på, och A vet inte vad som händer i ärendet. A skulle vilja ha stöd och hjälp från AF i att söka anpassat arbete, men upplever sig inte få det i tillräcklig omfattning. A skulle gärna vilja ordna ett jobb på egen hand, men då hen på grund av sin sjukdom behöver en anpassad anställning, vet hen inte hur hen ska gå tillväga. A beskriver det som att handläggare byts ut ofta och att det är svårt att veta vem man ska kontakta. Det har hänt flera gånger att det dykt upp en vikarie istället för ordinarie handläggare, och att handläggare inte meddelat sjukdom inför möte. A känner sig inte bemött på rätt sätt av AF.

A upplever sig ha fått bra stöd från socialtjänsten, särskilt i kontakten med vården, och A beskriver sig i dagsläget ha en god läkarkontakt. A är inte

intresserad av hjälp från AMA, då hen upplever att de endast erbjuder praktik och andra obetalda jobb, och alltså inte 'riktiga' tjänster.

A vill gärna jobba, att ha ett jobb känns viktigare än studier. A kan tänka sig att jobba på Samhall, det viktiga är att det är en 'riktig anställning' och inte praktik, då dessa, som hen menar, är oavlönade och sällan leder till jobb.

B

B flyttade till Danmark från ett annat europeiskt land, för att studera på universitet. När B fick hälsoproblem, blev hen tvungen att avbryta studierna. B kunde inte få något ekonomiskt stöd som sjukskriven i Danmark och flyttade i samband med det till Sverige. A blev inskriven i ett program för unga via AF och började på eget initiativ studera på SFI. B sökte först ekonomiskt stöd hos Försäkringskassan men de kunde inte hjälpa B, så B vände sig till socialtjänsten och blev beviljad försörjningsstöd. Efter en tid i SFI-studier fick B direktiv 'från ingenstans' om att SFI-studierna inte kunde fortsätta, då B erbjudits en praktikplats som behövde vara på 100% omfattning. B ville gärna fortsätta studera för att lära sig svenska men uppger att AF inte var beredda att anpassa planeringen. B:s socialsekreterare försökte komma i kontakt med handläggaren på AF för att diskutera saken, men handläggaren nekade till kontakt med socialtjänsten. Socialsekreteraren gav då rådet att avbryta programmet på AF och satsa på att göra klart SFI, med bibehållet försörjningsstöd.

B tycker att AF skulle behöva bli bättre på att kommunicera med de sökande. Hen menar att det är konstigt att all information som går ut är på svenska och B upplever att AF varit motvilliga till att boka tolk. B tycker också att det verkar nästan omöjligt att få byta handläggare på AF, vilket B tycker är konstigt. B är även inskriven på AMA och upplever sig ha fått mycket bra stöd därifrån, de har redan haft tre eller fyra möten sedan kontakten påbörjades i januari. Handläggaren har tagit sig tid att hjälpa B och har noggrant gått igenom de individuella målen och vägarna dit och hjälper också till med att söka praktikplats eller jobb, som hen beskriver det. B upplever sig också ha fått mycket bra stöd från socialtjänsten, 'över all förväntan', som B uttrycker det. Båda socialsekreterarna B har haft har varit lätta att komma i kontakt med och har varit 'lyhörda och engagerade'.

B tycker att det finns många saker inom Komvux SFI som skulle kunna utvecklas. Introduktionen av nya elever skulle behöva bli mycket bättre, med information om hur studierna fungerar och vad som förväntas. B ställer sig också kritisk till att, som hen upplever det, skolan inte uppmärksammar

gruppen HBTQI-personer. Hen menar att många HBTQI-personer på skolan upplever en utsatthet, men B har inte sett att det finns någon diskussion om detta inom verksamheten. B tycker också att det saknas ordentliga rutiner för att upprätta en individuell studieplan, hen menar att den individuella studieplanen är viktig, och att den skulle kunna vara bra att visa upp till exempel för AF och andra verksamheter. De då skulle då, menar hen, kunna samordna sina insatser bättre, och ha den individuella målsättningen i centrum: 'Jag tror att, när man gör en sån individuell studieplan, så kanske AF på något sätt skulle kunna bli involverade i den och försöka göra jobbet tillsammans. För till exempel i mitt fall var det som att 'antingen gör du det här på heltid, eller... inget'. Ja, så jag tänker att det borde finnas nånting däremellan för att hitta vad som blir bäst' (min översättning). B menar att myndigheter och verksamheter skulle behöva bli bättre på att kommunicera med varandra över lag.

C

C kom till Sverige som flykting. Hen väntade två år innan hen fick uppehållstillstånd, och påbörjade sedan SFI-studier. C har innan hen kom till Sverige, arbetat som plattsättare, jordbrukare, taxichaufför och kock. C har studerat mellan tre och fyra år på SFI och är nu i slutet på kurs C. C har en arbetsmarknadsanställning vid sidan om SFI, hen jobbar där på förmiddagarna och studerar SFI på eftermiddagarna. C har kontakt med AF, socialtjänsten och AMA. C har barn och inkomsten från arbetsmarknadsanställningen räcker inte till så hen får kompletterande försörjningsstöd.

C tycker att det fungerar bra att kombinera SFI-studier med arbete, hen kan ta sig mellan jobb och studier utan att schemat krockar. C har en sex månaders anställning och vet inte om hen får förlängt kontrakt efter det. C trivs med sitt jobb men på frågan om hur hens språk utvecklas av jobbet, svarar hen att det inte finns någon att prata svenska med, de andra som jobbar pratar andra språk, men med chefen kan hen öva lite svenska.

C tycker inte att hen har fått så mycket stöd av AF, förutom den ekonomiska ersättningen, och beskriver det som att när hen vänder sig till AF med frågor får hen oftast till svar att de inte kan hjälpa till. Man måste ta reda på allt på egen hand, upplever hen. C var först inskriven i etableringsprogrammet, och när tiden där tog slut var det tre månader utan ersättning från AF, men C fick då en liten summa från socialtjänsten. Efter det fick C pengar från AF igen, 'De sade att jag skulle söka jobb och aktivitetsrapportera, de sade att annars skulle jag riskera att bli utan ersättning. Det var svårt att veta hur jag skulle göra, och det är fortfarande svårt. Jag får ingen hjälp med det'.

C har kontakt med AMA och berättar att hen blev rekommenderad av socialtjänsten att skriva in sig där. C upplever att hen har fått bra stöd och bemötande av AMA: 'De hjälpte mig med att hitta ett arbete. Jag hade skrivit ett CV tidigare på egen hand, det var nog inte så vettigt för att få ett jobb, men de försökte ändå att hitta ett jobb till mig, och lyckades'. C vet hur hen ska komma i kontakt med sin arbetsmarknadssekreterare och tycker att kommunikationen hittills fungerat bra. Med socialtjänsten tycker C också att kommunikationen fungerar bra, trots många byten av socialsekreterare, cirka var sjätte månad. C beskriver att det först var svårt att förstå hur socialtjänsten fungerade och vad som förväntades av hen tidigare: 'Till att börja med var det mycket svårt, men sen när vi blev vana vid, och kom in i samhället, då blev det lättare', som hen beskriver det.

C är nöjd med sina SFI-studier och tycker över lag att det varit mycket positivt att gå i skolan. C är intresserad av att gå någon slags yrkesutbildning framöver, och tror att det mest realistiska för hen för att kunna få arbete är att gå en kockutbildning, och hen har fått information från studie- och yrkesvägledare på SFI-skolan om att det finns sådan yrkesutbildning.

D

D kom till Sverige som flykting för cirka fyra och ett halvt år sedan, och studerar SFI parallellt med en kurs i digitalisering som ges inom ramen för Komvux SFI. D gick i skolan i 6 år, i sitt ursprungsland. Efter det jobbade hen på fabrik, och med jordbruk. D har kronisk värk i kroppen och mycket problem med ryggen, vilket gör det svårt för hen att sitta ner under längre stunder, och att gå längre sträckor. D har kontakt med vården gällande sina hälsoproblem.

D har kontakt med AF och socialtjänsten. D var tidigare inskriven i etableringsprogrammet och sedan i JOB:en, och efter att tiden med aktivitetsstöd från AF tog slut, har hen fått försörjningsstöd från socialtjänsten. D upplever att kontakten med socialsekreteraren fungerar bra. Hen beskriver att hen har bytt socialsekreterare ofta men att socialsekreteraren i regel varit lätt att få tag på och 'hjälper till mycket'. D tycker att informationen från socialtjänsten har gått att förstå, då det alltid finns möjlighet att få tolk, och därför går enkelt att få svar på frågor.

D upplever att kommunikationen med AF är svår av flera anledningar. D beskriver det som att: 'Ibland när jag kommer dit och jag har ett papper med mig med ett namn som jag visar upp, så säger de att 'det är inte din handläggare', det byts alltid. Det som är svårast om man ska dit eller träffa dem, eller får mail eller brev, är att det är svårt att förstå svenskan. Ibland finns det tolkar där, men eftersom det är mycket folk, hinner tolken inte med, och är alltid upptagen'. D säger att kontakten med handläggare på AF varit gles. Den första gången hen träffade en handläggare var för cirka tre månader sedan, men D berättar att det var ett bra möte: 'han (handläggaren) frågade om mina mål och berättade om vilka möjligheter som finns. Jag berättade om mina hälsoproblem och han sade att han skulle höra av sig till min läkare, men jag har inte hört någon sedan dess'. D har hört av sig till vårdcentralen men de säger att de inte fått någon förfrågan från AF. D berättar att hen tidigare varit med om att läkarintyg 'kommit bort' i kommunikationen mellan AF och vårdcentralen och D ska höra av sig och fråga vad som hänt.

Generellt sett, berättar D, är det språket som är det svåraste i kontakten med myndigheter: 'Det är särskilt svårt med svåra ord och begrepp som används. Ibland är det ord som jag förstår, men jag glömmer lätt'.

D är nöjd med sina SFI-studier: 'Jag älskar att komma till skolan och jag vill komma hit och studera. Det är bara att jag får ont av att sitta länge, men min lärare vet om det och säger att jag kan ta en liten paus eller promenad när jag behöver'. D vill fortsätta med studierna och fullgöra SFI-utbildningen, men har svårt att veta vad hen ska göra efteråt. D tycker att det är svårt att veta vad som förväntas av hen när det gäller arbete, med tanke på hälsoproblemen, men också eftersom hen inte har arbetat i Sverige tidigare: 'Det är svårt för mig, jag har aldrig jobbat, jag har aldrig varit på en arbetsplats, jag vet inte hur jag skulle klara mig. Det jag skulle vilja ha hjälp med är kontakten med AF, eftersom jag går här i skolan. Jag vill inte att de skickar mig till något jobb som jag inte klarar av, jag vet att det kommer att innebära problem för mig och jag vill inte det'. D beskriver det som att om hen inte hade hälsoproblem skulle hen försöka skaffa ett jobb på egen hand.

Utvecklingsområden och förslag på förbättringar

- Det skulle vara bra om det fanns tillgång till mer stöd gällande jobbsökande, till exempel att skriva CV (från AF eller annan aktör)
- Det skulle vara bra om det fanns tillgång till mer stöd gällande digitala processer, till exempel aktivitetsrapportering och digital kommunikation
- Arbetet med att utforma en individuell studieplan på Komvux SFI skulle behöva bli bättre, och denna skulle kunna vara ligga till grund för verksamheters samverkan kring en individs planering
- Det skulle vara önskvärt att få bättre uppdatering om vad som händer i ärenden på AF när kontakt med vården är aktuell
- HBTQI-personers villkor skulle behöva uppmärksammas av Komvux SFI, och det skulle vara önskvärt med särskilda HBTQI-grupper

Sammanfattning

I samtal med SFI-elever, aktörer från civilsamhället och medarbetare i olika verksamheter som finns runt SFI-studerande, blir det slående att det finns en stor önskan och vilja till att utveckla samarbetet kring SFI-frågor.

Vissa frågor återkommer mer eller mindre i alla samtal, och det som är kanske mest genomgående och framstående, är önskan till mer och tätare kommunikation mellan verksamheterna. Detta är något som efterfrågas både av de som arbetar *inom* verksamheterna och de som möter insatserna från 'utsidan'. Någon av de SFI-studerande som intervjuats här ställer sig frågan varför myndigheter helt enkelt inte bara kan kommunicera mer kring enskilda ärenden? Och medarbetare inom samtliga verksamheter efterfrågar samtidigt enklare kontaktytor för kommunikation mellan verksamheter, och tydligare direktiv gällande när, hur och kring vilka frågor de kan och bör kommunicera med andra. Förslag som kom upp här var att upprätta samverkansforum där enskilda ärenden kan diskuteras, en funktionsbrevlåda i de olika verksamheterna för svar på enklare frågor, att tillsätta kontaktpersoner på de

olika enheterna, och att skapa digitala ytor för att dela information om aktuella rutiner, regelverk, praxis och så vidare.

SFI-studerande själva efterfrågar större tillgänglighet hos handläggare, och bättre information om vilket stöd man kan förvänta sig få från olika verksamheter, särskilt från AF gällande jobbsök; att skriva CV, skicka jobbsökningar, aktivitetsrapportera och så vidare. Generellt sett efterfrågas större stöd kring myndighetskontakter i stort, för personer som saknar grundläggande kunskaper i svenska, något som särskilt betonas av aktörer från civilsamhället, men även inom andra verksamheter. Särskilt stort beskrivs behovet av stöd vara för de personer som saknar datorvana och inte behärskar digitala kommunikationsmedel. Att det i flera verksamheter finns begränsad möjlighet till tolk är något som flera lyfter som ett problem.

Vissa grupper av individer beskrivs vara i särskilt behov av ett mer samordnat stöd; personer med psykisk eller fysisk ohälsa, kvinnor som har haft upprepade perioder av föräldradighet, och personer som av olika anledningar har en långsam progression i sina SFI-studier. Många medarbetare inom de verksamheter som finns runt SFI efterlyser bättre rutiner för att utröna *varför* studierna inte verkar fungera, och därigenom kunna erbjuda bättre stöd eller alternativa insatser och aktiviteter. Att upptäcka och utreda inläringsvårigheter, till exempel grundade i NPF-diagnoser, är något som flera lyfter som ett viktigt utvecklingsområde.

Många efterfrågar också bättre utbud av aktiviteter som passar för personer som inte kommit så långt i sin svenskinläring, och som kan vara komplement till SFI-studier. Som det ser ut i dagsläget, menar många, anvisas individer till aktiviteter som egentligen inte är på en adekvat språklig nivå, helt enkelt för att de enligt regelverk och praxis *ska* ha full aktivitet, men att det samtidigt inte finns tillgängliga aktiviteter som passar. Vissa upplever att kravet på full aktivitet kommer starkast från socialsekreterare, men dessa i sin tur menar att det visst finns utrymme för individuell bedömning, att undantag från kravet om heltidsaktivitet kan göras om skäl finns, men att detta ofta kräver insyn i SFI-verksamheten, och att en lärares pedagogiska bedömning här skulle vara till stor hjälp. Här kan man alltså se att det finns behov både för fler aktiviteter som är anpassade till SFI-studerande i början av studierna, och en tätare kommunikation mellan verksamheter för att kunna göra bättre och mer individanpassade bedömningar.

Frågan om SFI-studiers omfattning är något som många återkommer till, och som tycks orsaka en hel del osäkerhet och förvirring. Kan SFI-studier någonsin räknas som heltid, i så fall när, och var regleras detta? Hur tolkar förskolorna SFI-studiers omfattning när det kommer till hur många timmar föräldrar har

rätt att ha sina barn på förskolan? Måste en heltidssysselsättning alltid innebära fyrtio timmars aktivitet per vecka? Vem är det egentligen som styr planeringen och sätter agendan? Och vilka möjligheter har individen att påverka sin planering? Även frågor kring elevers progression tycks vara svåra att få grepp om. När kan en elevs språkutveckling uppfattas som långsam? Går det att säga hur lång tid det kan förväntas ta för en SFI-elev att bli klar med sina studier? När bör man göra bedömningen att SFI inte är vägen framåt för en viss individ, och en alternativ planering bör sättas in? Att utveckla svaren på dessa frågor finns det inte utrymme för här, men detta är exempel på frågor som kräver kunskap och kommunikation för att kunna uppnå en samsyn kring. Olika verksamheter har olika perspektiv och regelverk, och kan göra olika bedömningar om vad som är en rimliga krav att ställa på en viss individ utifrån en given situation, men det tycks finnas en samstämmighet inom de olika verksamheterna att planeringar skulle kunna samordnas i långt mycket högre utsträckning än vad som görs idag.

Avslutande kommentarer

De utvecklingsområden och förslag på förbättringsåtgärder som identifierats här pekar mot behov av förändringar och åtgärder inom ett antal olika områden som berör SFI-studier, och inbegriper ett flertal olika verksamheter. Materialet kan ses som en kartläggning över vad anställda inom de berörda verksamheterna själva identifierar som de viktigaste områdena att samverka kring, och ger tillsammans med synpunkter från aktörer från civilsamhället och erfarenheter från SFI-studerande, en bild av var arbetet med att förbättra samverkan och samordna resurser bör fokuseras. Arbetet kvarstår att se över vilka förändringar som kan göras möjliga i praktiken och hur, utifrån de olika verksamheternas resurser och förutsättningar. Ovanstående material ska ses som ett hjälpmedel i det arbetet, med den övergripande målsättningen att se till att de malmöbor som behöver det, ska ges möjlighet att påbörja, och fullgöra SFI-studier utifrån sina egna målbilder och förutsättningar.